

Stručni rad

Rukopis primljen 15. 4. 2024.

Prihvaćen za tisak 19. 7. 2024.

<https://doi.org/10.22210/govor.2025.42.04>**Iva Mirčić***iva.mircic@gmail.com*

Studij komunikacijskog menadžmenta, Veleučilište Baltazar

Zaprešić, Hrvatska

Obilježja populizma u Francuskoj

Sažetak

Ovim radom nastoji se analizirati obilježja populizma u Francuskoj. Nastoji se dati uvid u pojam, obilježja i vrste populizma, kao i okolnosti koje pogoduju njegovom nastajanju i jačanju posljednja dva desetljeća. Radom se nastoje analizirati sadržajna i stilska obilježja populizma. Radom se, koristeći metodu analize sadržaja, također nastoji dati uvid u obilježja populizma u Francuskoj. Analizirala se pojava populizma u Francuskoj u svom sadržajnom i stilskom obliku. Analiza pokazuje da je populizam prisutan i u porastu, posebice desni populizam. Također se pokazuje snažna polarizacija društva i prisutnost i jačanje populizma krajnje desnice i krajnje ljevice. Rezultati analize daju uvid u sadržaj i stil najznačajnijih populističkih aktera francuske suvremene politike, poput Marine Le Pen, Jean-Luc Mélenchona, Emmanuela Macrona, Érica Zemmoura, Philippea Poutoua, ali i ulogu pokreta *Žutih prsluka*, te populističkih obilježja koja ga karakteriziraju. Analiza pokazuje prednost i nadmoć desnog populizma.

Ključne riječi: populizam, desni populizam, politika, Marine Le Pen, kriza

1. UVOD

Populizam biva jednim od najčešće upotrebljivanih pojmova u današnjem političkom diskursu. Svjedočimo kontinuiranom i značajnom porastu populizma u suvremenoj politici posljednja dva desetljeća, a posljednjih nekoliko godina posebno je zamjetan porast desnog populizma u Zapadnoj Europi. Današnje doba naziva se “dobom populizma” (Krastev, 2007), govori se o sablasti koja kruži svijetom, a to je “sablast populizma” (Ionescu i Gellner, 1969). Premda sveprisutan, populizam je pojam koji je teško definirati. Muller (2017) govori o nedostatku koherentnih kriterija s pomoću kojih bi bilo moguće utvrditi trenutak u kojem politički akteri postaju populisti. Populizam

će se javljati sve dotle dok demokratske vlade ne počnu ispunjavati svoje vlastite ideale (Hawkins i Kaltwasser, 2017). Ono što populizam čini posebno opasnom prijetnjom je “ideja da postoji jedinstven, homogen i autentičan narod” (Muller, 2017: 10), kao i politički akteri koji govore “jezikom demokratskih vrijednosti” (Muller, 2017: 12).

Kada je riječ o porastu populizma, ni Francuska nije iznimka, a s obzirom na to da je Francuska važan akter europske politike, očekivano je da francuska politička retorika utječe na trendove u zapadnim demokracijama. Francuska je izuzetno važna kada je riječ o Europskoj uniji, a time je važna za analizu i proučavanje. Ono što se događa u francuskoj političkoj retorici sasvim sigurno može imati utjecaj na politike Europske unije, a posredno i Hrvatske kao zemlje članice.

Predmet analize ovog rada su politički diskurs i retorički stil populističkih aktera na francuskoj političkoj sceni, koristeći se metodom analize sadržaja.

2. CILJEVI ANALIZE

Temeljem pregleda literature možemo zaključiti kako je populizam jedan od većih fenomena suvremene politike koji je postao globalan, posebno tijekom posljednja dva desetljeća. Brojni autori bave se proučavanjem populizma, mnogo je teorija o populizmu i mnogo je različitih pristupa kada je proučavanje populizma u pitanju. Ako su autori u nečemu složni, složni su oko zaključka da je populizam teško, ako ne i nemoguće definirati i pojmovno obuhvatiti i sažeti. Mnogo je pojava oblika, populizam od zemlje do zemlje nije isti, često je teško odrediti je li nešto populizam ili mu samo nalikuje. Njegova kameleonska priroda (Ora Mandalinić, 2021) čini njegovo definiranje izuzetno teškim. U suvremenoj teoriji prevladavaju dva dominantna pristupa populizmu, pristup populizmu kao “slaboj” ideologiji i pristup populizmu kao političko-komunikacijskom stilu (Grbeša i Šalaj, 2018). Ti pristupi prepoznavanje i analizu populizma čine lakšom. Pristup populizmu kao ideologiji daje nam mogućnost ustvrditi njegove sadržajne karakteristike i vrijednosti, odrediti kojem spektru pripada, dok nam pristup populizmu kao političko-komunikacijskom stilu daje mogućnost da utvrdimo njegova stilska obilježja.

Cilj ovog rada je, što je preciznije moguće, utvrditi specifičnosti i obilježja populizma u Francuskoj. Također, cilj rada je i analizirati retoričke osobitosti populizma u Francuskoj. Analizom će se nastojati utvrditi obilježja populizma u sadržajnom, kao i obilježja populizma u stilskom obliku. Također će se analizirati obilježja populizma u Francuskoj na razini jezika. Nastojat će se utvrditi prevladavajući oblik populizma u Francuskoj, kao i njegov sadržaj i retorika.

Budući da istraživanja pokazuju kako desni populizam u svojoj retorici često poziva na osjećaj straha, pretpostavka ovog rada je da će desni populizam u Francuskoj u govorno-političkom smislu naginjati ka ksenofobiji i rasizmu. Populizam predstavlja ozbiljnu prijetnju, pogotovo kada su u pitanju ljudska prava i manjine. Potrebno je proučavati mehanizme koji pogoduju njegovu jačanju i dolasku na vlast, načine na koje bi ga se moglo obuzdati, kao i ulogu medija u jačanju i usponu populizma. Prije svega, valjalo bi krenuti od edukacije građana, kako bi bolje znali uočiti i prepoznati potencijalne opasnosti. Naime, Demosten je prije nekoliko stoljeća govorio o demagogiji, o tome kako će uvijek biti onih koji će htjeti manipulirati i obmanjivati, stoga je uvijek važno obrazovati ljude kako bi mogli prepoznati ono što je opasno; demagogiju i govor mržnje.

3. METODOLOGIJA

Francuska je jedna od zemalja u kojoj je populizam prisutan od Drugog svjetskog rata, a njegovo jačanje primjetno je posebno tijekom posljednjih godina. Populistički akteri u Francuskoj ostvaruju značajne rezultate. Populizam često ukazuje na duboku polariziranost društva, ni Francuska nije iznimka. O snazi i ulozi populizma u Francuskoj možda najbolje govori primjer Marine Le Pen i *Nacionalne fronte* te rezultati koje je ostvarila na predsjedničkim izborima 2017. i 2022. godine. Marine Le Pen dvaput je uspjela izboriti ulazak u drugi krug predsjedničkih izbora i dvaput je ostala poražena od predsjednika Francuske, Emmanuela Macrona. Marine Le Pen čelnica je stranke radikalno desnog populizma. Prvi krug predsjedničkih izbora 2022. godine pokazuje da najveći broj glasova osvajaju Macron i Le Pen, što ih šalje u drugi krug. U prvom krugu značajne rezultate, odmah nakon Le Pen i Macrona, ostvarili su Jean-Luc Mélenchon, najznačajnije ime lijevog populizma u Francuskoj i Éric Zemmour, radikalni desni populist. Ti podaci upućuju na ono što brojni novinari i analitičari govore, a to je kako je većina glasova u Francuskoj, glas za populizam, bio on lijevi ili desni. Sve je češće proučavanje političkog diskursa Emmanuela Macrona koje i njegovu politiku smatra politikom populizma.

U sklopu ovog rada, u svrhu analize populizma i populističkih obilježja odabrano je nekoliko značajnih političkih aktera uz koje se veže populizam, a to su Marine Le Pen, Jean-Luc Mélenchon, Éric Zemmour, Philippe Poutou, Emmanuel Macron i pokret *Žutih prsluka*. Marine Le Pen i Éric Zemmour najistaknutiji su akteri radikalnog desnog populizma, Marine Le Pen dva puta se našla u drugom krugu predsjedničkih izbora i s njom na čelu stranke broj dobivenih glasova raste. Jean-Luc Mélenchon

najznačajniji je predstavnik lijevog populizma, a Philippe Poutou također je dobar primjer lijevog populizma u Francuskoj, zahvaljujući svom diskursu i stilu. Za analizu je važan i predsjednik Francuske Emmanuel Macron, o njemu se često govori kao o centričkom populistu. Važno je razmotriti i pokret *Žutih prsluka* zbog značajne uloge na francuskoj političkoj sceni, koji se također smatra populističkim.

U radu ćemo prikazati rezultate analize obilježja populizma svakog od navedenih političkih aktera. Analizom smo nastojali utvrditi obilježja populizma temeljem pristupa populizmu kao političkom diskursu i temeljem pristupa populizmu kao retoričkom stilu.

4. POPULIZAM

Znanstvenici se već dva desetljeća intenzivno bave pojmom populizma i ako su u nečemu složni, to je zahtjevnost i nezahvalnost samog pojma, kojeg je vrlo teško definirati. Muller (2017) navodi kako je populizam kao koncept, politički sporan pojam. Pojam *populizam* koristi se u različitim prilikama; kako bi izrazio ideologiju, djelovanje političkih aktera ili diskurs, koristi se pejorativno kako bi se diskreditiralo određenog političkog aktera, pojam se koristi i na znanstvenoj razini koja pokušava razumjeti fenomen populizma (Grbeša i Šalaj, 2018).

Populizam je politička ideologija koja se zalaže za kontrolu građana nad vlašću, kao i za politiku koja podržava interese građana, a ne interese elita. Zajednički element populističkih pokreta je težnja da vlast bude odgovorna masi, a ne da bude kontrolirana od strane elite, te da politike budu kreirane na korist mase, a ne elite (Holcombe, 2021). Mudde (2004) populizam opisuje kao 'tanku' ideologiju koja smatra da je društvo podijeljeno na dvije homogene i suprotstavljene grupe, narod i elite, a politika bi trebala biti izraz opće volje naroda.

Grbeša i Šalaj navode različite pristupe populizmu, a to su: 1) tip stranačke organizacije, 2) strategija političke mobilizacije, 3) politički diskurs, 4) političko-komunikacijski stil i 5) ideologija (2018: 31). Premda definicija populizma varira od populizma kao ideologije, političke logike, forme političkog jezika do retorike i načina izražavanja i premda ne postoji konsenzus među teoretičarima suvremene politike kada je definiranje pojma populizma u pitanju, ipak postoji nešto oko čega su autori složni, a to su dva ključna elementa koja određuju politiku populizma: kritika elita i tvrdnja kako populistu zastupaju prave interese naroda (Kulenović, 2021). Posljednja dva desetljeća dominantni pristupi pojmu populizma upravo su promatranje populizma kao ideologije i promatranje populizma kao političko-komunikacijskog stila. Analiza

definicija autora koji populizam smatraju ideologijom (Mudde, Hawkins, Rooduijn, Kessel) navodi na zaključak kako populizam kao ideologija počiva na ideji podjele društva na dvije homogene skupine koje su međusobno antagonistički postavljene u odnosu jedna na drugu, a to su pošten, neiskvaren narod i korumpirane elite (Mudde, 2004). Razlike u pojavnim oblicima populizma glavni su uzrok tome da neki autori odbijaju populizam promatrati kao ideologiju, promatrajući ga kao političku strategiju ili kao političko-komunikacijski stil. Ono što populizam odvaja od drugih političkih ideologija koje se ne dovode u pitanje, poput demokracije, liberalizma ili socijaldemokracije je nedostatak određene razine intelektualne konzistentnosti, rafiniranosti i obuhvatnosti. No, s druge strane postoji ta središnja jezgra populizma koju čini pozitivno referiranje na narod i borbu protiv vladajućih elita. Populizam se može promatrati kao “tanku” ideologiju upravo zbog svojstava koja ga razlikuju od “pravih” ideologija (Mudde, 2004). Može se zaključiti kako je prihvatljivo populizam smatrati političkom ideologijom, jer on ima svoju središnju konceptijsku jezgru koju čini pozivanje na narod i antagonistički stav spram vladajućih elita, no potrebni su dodatni sadržaji i vrijednosti. Ti sadržaji i vrijednosti mogu biti različiti i to je glavni razlog zbog kojeg se populizam smatra “tankom” odnosno slabo utemeljenom ideologijom, što mu pak otvara mogućnost povezivanja s drugim ideologijama (Šalaj, 2012). Autori koji na populizam gledaju kao na političko-komunikacijski stil, pozivanje na narod smatraju jedinim zajedničkim obilježjem različitih populističkih pokreta i aktera te da zbog toga populizam treba smatrati “specifičnom vrstom političke retorike”. Komunikacijski alati koji se koriste za širenje populističkih ideja ključni su jednako koliko i same populističke ideje (de Vreese i sur., 2018). Smatrajući populizam komunikacijskim fenomenom koji je moguće operacionalizirati učestalom ili neučestalom upotrebom karakterističnog sadržaja i stilskih obilježja postaje moguće odrediti stupanj populizma. To populizam čini mjerljivim konceptom gdje će se na pitanje tko je populist odgovoriti empirijskim mjerenjem komunikacijskog *outputa* političkog aktera. Chilton i Schäffner (2002) smatraju kako ne postoji politička aktivnost bez upotrebe jezika, što navodi na pretpostavku kako za populističku politiku mora postojati i jezik koji bi bio populistički. Populistička retorika sve je raširenija i postiže sve veći uspjeh, tome u prilog govore rezultati izbora, ali i sve češće korištenje populizma od strane *mainstream* političara. Populističku retoriku karakterizira uvjeravanje *ethosom*, tj. kredibilitetom samog političara, koji se često predstavljaju kao spasitelji naroda u ime kojeg govore (Kišiček, 2022). Kišiček (2018) navodi kako politička retorika koristi stereotipe, predrasude, popularna mišljenja s ciljem identifikacije s publikom, koriste se različite taktike umjesto argumentacije i obiluje

argumentacijskim pogreškama. Postoje karakteristike po kojima možemo prepoznati populističkog političara, Kišiček (2018) navodi kako su to političari koji sebe predstavljaju kao osobu iz naroda, nekoga tko je udaljen od političkog establišmenta. Takva retorika približava političara narodu, istovremeno ga udaljujući od političkih elita. Retorički stil populista je specifičan i često će se manifestirati kroz neprimjeren rječnik, upadanje sugovorniku u riječ, nedostatak kulture i bontona. Albertazzi i McDonnell (2008) populistički komunikacijski stil nazivaju “stilom čovjeka s ulice”, dok ga Margaret Canovan (1999) naziva tabloidnim stilom. Takav jezik karakterizira pojednostavljenost, lišen je složenosti i formalnosti, a podrazumijeva uporabu jezika u izravnoj komunikaciji s narodom.

Wodak (2015) baveći se istraživanjem desnog populizma zaključuje kako desni populizam nije samo pitanje retorike, već ima vrlo specifičan sadržaj, desno populistički orijentirane stranke uspješno kreiraju osjećaj straha i imenuju “opasne druge” koje zatim okrivljuju za prijetnje i štetu koju čine narodu. Desno populističke stranke postižu potporu na temelju ambivalentnog stava prema nacističkoj ili fašističkoj prošlosti (Austrija, Mađarska, Italija, Francuska), druge se pak stranke usredotočuju na prijetnje koje vide u islamu (Nizozemska, Danska, Poljska, Švedska i Švicarska). Derado (2014) u svom istraživanju populizma napominje kako je desni populizam najčešći tip populizma u Europi, koji se razlikuje od zemlje do zemlje. Navodi kako su ekonomski razvijene zapadne zemlje koje imaju probleme s doseljenicima i ostvarenjem multikulturalnosti uglavnom one zemlje u kojima populistička logika počiva na borbi protiv elita i dijela naroda koji smatraju prijetnjom. U usporedbi s desnim populističkim strankama lijeve populističke stranke nisu toliko česte. Derado (2014) navodi kako radikalni lijevi populizam odbacuje cijelu političku elitu, pozivaju se na direktno zastupanje naroda, s naznakom da oni to čine po ekonomskoj i klasnoj osnovi, oni suprotstavljaju narod i političke i ekonomske elite. Halikiopoulou i sur. (2012) smatraju da se zajednička ideologija radikalno lijevih pokreta temelji na “odbacivanju kapitalizma i ideologije slobodnog tržišta, zaštiti kolektivnih ekonomskih i socijalnih prava u potrazi za socijalnom pravdom i na ideji suradnje nacionalnih država na pitanjima od zajedničkog interesa”. U cilju lijevog populizma je smanjenje socijalnih razlika i nepravdi. Mouffe (2005) zaključuje kako populizam jača jer građanima pruža nadu, uvjeravajući ih da može biti bolje od onoga kako je trenutačno. Brojni autori koji se bave populizmom smatraju da na jačanje populizma utječu i situacije koje predstavljaju krizu (Grbeša i Šalaj, 2018). Tome u prilog navodi se primjer globalne ekonomske krize iz 2008. godine koja se može promatrati kao razlog jačanja lijevog populizma u Europi (*Syriza* u Grčkoj i *Podemos* u Španjolskoj). Francisco Panizza

(2005) smatra kako populizam dolazi do izražaja u onim situacijama krize kada građani izgube povjerenje u vladajuće strukture i institucije i njihovu sposobnost da riješe situaciju. Jedna od takvih kriza koju su iskoristili posebice desni populisti je migrantska kriza koja je pogodila Europu. Van Herpen (2021) smatra da je zajedničko obilježje koje se može pronaći kod populista i odgovor na prijetnje, probleme i krize, naime odgovor koji populisti redovno nude je jednostavan i neučinkovit, a dugoročno obično proizvodi više negativnih nego pozitivnih posljedica.

5. POPULIZAM U FRANCUSKOJ

Francuska spada u zemlje u kojima je primjetno jačanje populizma proteklih godina. Dva najveća aktera francuskog populizma su *Nacionalna fronta* (*Front national*), na čelu koje se nalazi Marine Le Pen i *Nepokorena Francuska* (*La France Insoumise*), na čelu koje je Jean-Luc Mélenchon. *Nacionalna fronta* je tipična radikalno desna populistička stranka koja počiva na protivljenju imigraciji, dok je *Nepokorena Francuska* primjer lijevo populističke stranke okrenute jednakosti i socijalnoj uključivosti (Ivaldi, 2018). Osim *Nacionalne fronte* i *Nepokorene Francuske*, populističku političku scenu Francuske čine i stranke *Ustani Francuska* (*Debout la France*) i *Nova antikapitalistička stranka* (*Nouveau parti anticapitaliste*). Premda ni jedan od populista nije osvojio većinu glasova na izborima, glasovi upućeni populističkim akterima su u većini (Petreault, 2020). Na pitanje zašto je Francuska postala domovinom populizma, odgovor je pokušao dati novinar Thierry Fabre koji smatra da je Francuska jedinstvena s dva populizma, onim lijevim i onim desnim. O snazi i ulozi populizma u Francuskoj možda najbolje govori primjer Marine Le Pen i *Nacionalne fronte* te rezultati koje je ostvarila na predsjedničkim izborima 2017. i 2022. godine. Marine Le Pen dvaput je uspjela izboriti ulazak u drugi krug predsjedničkih izbora i dvaput je ostala poražena od aktualnog predsjednika Francuske, Emmanuela Macrona. Prvi krug predsjedničkih izbora 2022. godine značajne rezultate donosi i Jean-Luc Mélenchonu i Éricu Zemmouru. Ti podaci upućuju na ono što brojni novinari i analitičari govore, a to je kako je većina glasova u Francuskoj, glas za populizam, bio on lijevi ili desni. A sve je češće i proučavanje političkog diskursa Emmanuela Macrona koje i njegovu politiku smatra politikom populizma.

Marine Le Pen

Tijekom 2011. godine Marine Le Pen dolazi na čelo *Nacionalne fronte* umjesto svog oca. Oca Jean-Marie Le Pena isključuje iz stranke 2015. godine, 2018.

godine mijenja ime stranke, tako *Nacionalna fronta* postaje *Nacionalno okupljanje* (*Le Rassemblement National*). Stranka izražava antiglobalističke, antielitističke, antiimigracijske i antiislamističke stavove i krivi elite zbog globalizacije, brinući o očuvanju nacije koja je ugrožena migracijama i multikulturalizmom. Prototip za ono što Mudde smatra populistički radikalno desnom strankom je upravo *Nacionalno okupljanje* (Ora Mandalinić, 2021: 150). Marine Le Pen s vremenom je “omekšala” svoju antieuropsku retoriku i više ne želi napustiti Europsku uniju (*Frexit*) niti eurozonu (Critchlow, 2020: 22). U fokusu stranke su nacija i identitet, služi se neo-nacionalističkom ideologijom očuvanja francuskog identiteta, društva i kulture (Davies, 1999). *Nacionalna fronta* djeluje kao samoprozvani “zaštitnik” Francuske, gaji tipične desne vrijednosti temeljene na tradiciji i antimigrantskoj politici. Ekonomska kriza 2008. godine, kasnije i migrantska kriza, dovode do nezadovoljstva ljudi i osjećaja straha. Marine Le Pen često u svom diskursu koristi “narod” i “elite”, njezina ideologija odiše euroskepticizmom, naglašava klasni rascjep optužujući Macrona i druge pripadnike političkog vrha za oligarhiju. Panizza (2018) ističe kako je Marine Le Pen uspješno na dnevni red dovela probleme koji su bili zanemareni od strane političkog establišmenta, primjerice problem imigracije. Kako navodi Ivaldi (2018) značajan je jezik kojim govori Marine Le Pen, u svom manifestu tijekom kampanje za predsjedničke izbore 2017. godine ona govori kako treba “vratiti Francuskoj natrag njenu slobodu i vratiti ljudima glas” (2018: 3). Tijekom te kampanje Le Pen se često poziva na “nacionalni prioritet”, tvrdeći kako bi to trebalo biti zajamčeno ustavom. Le Pen je tijekom te kampanje zagovarala drastično smanjenje imigracije, tvrdeći kako je masovna imigracija za Francusku “opresija i tragedija” (2018: 5). Zalagala se za zatvaranje “ekstremističkih” džamija i da se svakome tko je u vezi s džihadističkim pokretom oduzme francusko državljanstvo. Marine Le Pen neprijatelja naroda vidi i u “velikim medijima” (*Veliki mediji vam lažu!*). Njezin diskurs sadrži podjelu na “nas” (narod) i “njih” (elite). Sutter i Risser (2011, prema Biard, 2015) proučavajući psihološki profil Marine Le Pen zaključuju da ona posjeduje tipičan profil predsjednika. Posjeduje dominantnost i ekstrovertiranost, dvije karakteristike koje povećavaju mogućnost kandidata da bude izabran. Sebe predstavlja kao zaštitnicu i spasiteljicu naroda govoreći “Ja ću narodu vratiti moć!” (Ivaldi, 2018: 4). Populizam Marine Le Pen očituje se u jeziku, ona tako govori o podjeli “naroda protiv oligarhije”, “narodnom bloku protiv bloka elita”. Narod je samo središte njezine politike. Za kampanju 2017. godine promijenila je dugogodišnji slogan koji je koristio još i njen otac, Jean-Marie Le Pen, *Le Pen, ljudi* (*Le Pen, peuple*), novi slogan glasio je: *U ime naroda!* (*Au nom du peuple!*). Što se stila Marine Le Pen tiče, on je manje “buržuski”

i opušten, kako u govoru tako i u odijevanju. Jezik kojim se koristi jednostavan je, 'popularan', njime se obraća manje obrazovanim pripadnicima radničke klase i niže srednje klase. Govori o zaštiti nasljeđa i tradicija, zalaže se za obnovu francuskih nacionalnih interesa. Kampanja Marine Le Pen 2017. godine bila je efektana, obilazila je manje gradove i ruralna područja autobusom, obraćajući se *zaboravljenima*. Marine Le Pen *Brexit* smatra najvažnijim događajem još od rušenja Berlinskog zida, a pobjedu Donalda Trumpa smatra još jednim korakom u izgradnji novog svijeta. Najavila je kako će ukinuti besplatno školovanje za djecu imigranata koju su bez dokumenata (*Ako dođete u našu zemlju, nemojte očekivati da ćete biti zbrinuti i da će netko paziti na vas i da će vaša djeca biti školovana bez ikakvog troška. Vrijeme igre je gotovo!*) (Nowak i Branford, 2017). Ističe kako je smisao njezine kandidature upravo u tome da vrati vlast narodu (Fresard, 2022). Poznata po svojim antimigrantskim stavovima, na upite o teškoj migrantskoj krizi i situaciji primjerice na Lampedusi, Marine Le Pen odgovara: *Ovdje sam da spasim kožu francuskog naroda* ("Je suis la pour sauver la peau du peuple francais", 2014).

Jean-Luc Mélenchon

Jean-Luc Mélenchon jedan je od rijetkih političkih aktera koji se ne opire kada ga nazovu populistom. U jednom svom intervjuu je rekao: "Više se ne želim braniti od optužbi za populizam. Ljudi su zgroženi elitom. Zaslužuju li išta bolje? Svi bi trebali otići! Pozivam se na snagu mnoštva protiv arogancije privilegiranih klasa. Jesam li ja populist? Da, jesam." (Mélenchon, 2010 prema Marliere, 2019). Mélenchon je bio kandidat *Lijeve fronte* (*Front de gauche*) na predsjedničkim izborima 2012. godine, a 2017. i 2022. godine bio je predsjednički kandidat pokreta *Nepokorena Francuska* (*Le France Insoumise*). Njegov populizam očituje se u težnji za podrškom "običnih ljudi" (2018: 7). Svoju borbu protiv establišmenta u kampanji 2012. godine često ističe izjavom: "Svi moraju otići!" (*Qu'ils s'en aillent tous!*). "Oni" se naravno odnosi na korumpirane političke elite. Još od 2010. godine Mélenchon u svom diskursu primjetno koristi populističke obrasce, središte njegova diskursa je "narod", a populistička podjela kod njega je na socio-političkoj razini, dijeli se na narod s jedne strane i oligarhiju s druge (Katsambekis, 2016 prema Marliere, 2019). Još jedan "označitelj" populizma, kako piše Marliere, je stalno promoviranje VI. Republike koja bi trebala zamijeniti sadašnju V. Republiku. Time mu je cilj pokazati demokratski deficit trenutačnog sustava i funkcioniranja institucija. Mélenchonov populizam očituje se i u njegovim euroskeptičnim stavovima, tijekom utrke za predsjednika 2017. godine zagovarao je

izlazak Francuske iz Europske unije i iz eurozone. Chantal Mouffe (2018) smatra kako *Nepokorena Francuska* i Jean-Luc Mélenchon prolaze kroz “populistički trenutak” kakav smo vidjeli na primjeru španjolskog *Podemosa*. U svom diskursu Mélenchon često koristi pojam “ljudi”, svoj odjevni stil također je prilagodio tako da bude manje formalan i da bude što bliži stilu običnih ljudi. Karakteristično za Mélenchonov diskurs je sve češće iskazivanje patriotizma. Zalagao se za napuštanje NATO saveza. Ono što snažno karakterizira populizam *Nepokorene Francuske* je centralna figura vođe, Mélenchon se identificira s ljudima, ima snažan karakter i percipiran je kao snažan govornik (Kioupkiolis, 2016). *Nepokorena Francuska* pokazuje snažne antiestablišmentske stavove, ideologija stranke zrcali radikalno ljevičarske populističke stavove i trudi se ponuditi alternativu neoliberalnoj hegemoniji. Mélenchon elitu smatra homogenom političkom, financijskom oligarhijom. *Nepokorena Francuska* zastupa ekonomsku radikalizaciju, javnu potrošnju, intervenciju u polju gospodarstva. Mélenchon zagovara smanjenje socio-ekonomskih nejednakosti, obećava izbrisati siromaštvo i nezaposlenost, zalaže se za povećanje poreza, proširenje javnih službi, nacionalizaciju bankarskog sektora, povećanje najnižih primanja i dobnu granicu za mirovinu na 60 godina. Zagovara jačanje prava radnika, zelenu politiku, socijalnu inkluziju, brani prava migranata i manjina u francuskom društvu.

Emmanuel Macron

Emmanuel Macron 2016. godine stvara pokret *Naprijed! (En Marche!)* i službeno najavljuje svoju kandidaturu na predsjedničkim izborima 2017. godine. Osvojivši 66,1 % glasova u drugom krugu službeno postaje najmlađi francuski predsjednik i biva najveće iznenađenje francuskih predsjedničkih izbora 2017. godine. Predstavljao se kao politički autsajder, izgradio je imidž osobe koja se bori protiv starog sustava, jedine osobe koja može unijeti promjene vezane uz establišment i provesti reforme i jedine osoba koja može nadići podjele lijevo/desno. Svoj put do vlasti Macron je počeo bez jasne potpore, s nejasnim programom i nejasnim financiranjem kampanje (Kuhn, 2017). Brojni su autori koji Macrona svrstavaju među populiste. Norris i Inglehart (2019) smatraju kako je Emmanuel Macron centristički populistički vođa, antiestablišmentski orijentiran autsajder koji zagovara određene ekonomske politike i proeuropski stav. Smatraju kako je srž Macronove populističke ideologije kritika i odbacivanje posredničkih tijela i specifično pozivanje na narod. Godin (2016) Macrona smatra populistom krajnjeg centra, dok ga Bordignon (2017) smatra antipopulističkim populistom. Perottino i Guasti (2020) elemente Macronovog populizma vide u

njegovom odbijanju da se izjasni kao centrist, Macron je smatrao da je podjela na centar, ljevicu i desnicu zastarjela. Drugi element koji smatraju populističkim je Macronovo tehnokratsko iskustvo. Macron se često isticao i predstavljao kao stručnjak i javne i privatne sfere. Svoj legitimitet Macron temelji na karijeri u državnom sektoru, ali i u privatnom bankarskom sektoru. Autori smatraju da ako se usredotočimo na Macronovu samoidentifikaciju kao osobe koja je stručnjak i na njegovu karijeru tehnokrata, možemo zaključiti kako je u njegovom slučaju riječ o tehnokratskom populizmu. Tehnokratski populizam počiva na odbijanju tradicionalnih političkih stranaka i obećanju apolitičnih stručnih rješenja koja će biti na korist "običnih ljudi" (Bušćiková i Guasti, 2019). Macronova retorika počiva na protivljenju *Socijalističkoj stranci* čiji član je bio, na suprotstavljanju francuskim političkim elitama, ali i na korištenju osobnih kompetencija kao legitimiteta i strategije kako se razlikovati od antiestablišmentske konkurencije, posebice imajući na umu najvećeg protivnika, Marine Le Pen. Tijekom 2018. godine sebe i svoj pokret *En Marche!* Emmanuel Macron je predstavio kao stvarne populiste koji su s ljudima svaki dan, dok je jedan od njegovih najvećih ciljeva "dati ljudima glas" (Jublin, 2018). Fougere i Barthold (2020) smatraju kako se Macronov populizam često očituje kroz brojne prazne označitelje koje koristi. Analizirajući Macronovu knjigu *Revolucija* autori primjećuju kako Macron svoje političke oponente naziva *konzervativcima koji gledaju unatrag*, dok sebe naziva *jedinim progresivnim reformatorom* (Macron, 2016 prema Fougere i Barthold, 2020). Autori također smatraju da u svojim kritikama pretjeruje kada spominje svoju poziciju izvan establišmenta, s obzirom na to da je pohađao *L'Ecole Nationale d'Administration*, koja je poznata kao mjesto gdje se obrazuju tehnokratske i političke elite. Također mu se zamjera stalno isticanje autsajderstva, s obzirom na to da je njegova politička karijera počela 2014. godine i s obzirom na to da je bio na ministarskoj poziciji. Macron stalno ističe da je on onaj koji je na strani revolucije, da je on onaj koji može dovesti stvari u red pomažući Francuskoj da gospodari svojom sudbinom. Carlos Miguel Pimentel smatra kako velikim dijelom svoju pobjedu Emmanuel Macron duguje "okrunjenom populizmu" (fr. *populisme couronné*). Okrunjeni populizam predstavlja politički stav koji znači odricanje od tradicionalnih političkih elita, osuđivanje postojećeg stranačkog sustava i kada se osoba koja je šef države (ili trenutačni kandidat) poziva na narod i suprotstavlja ga elitama. Romaric Godin za *La Tribune* analizirao je populizam Emmanuela Macrona navodeći kako je Macron svoju kandidaturu obznanio u Bobignyju, neuglednoj četvrti, i objavio ju je izravno ljudima, ne medijima, proveo je vrijeme susrećući se direktno s ljudima, slušajući što mu imaju reći. Pruža sliku osobe koja govori samo s narodom i samo on ih razumije, a ono što od njih čuje, postat

će dio njegovog programa, on je glasnogovornik ljudi. Macronov pristup bazira se na njegovoj osobnosti, njegovoj karijeri u poslovnom sektoru. Još jedna populistička karakteristika koju Macron njeguje je zalaganje za referendum, prilikom čega koristi pojednostavljen jezik, kojem je cilj pridobiti povjerenje razočaranih građana. On nastoji pružiti nadu obećavajući bolje sutra (Godin, 2016).

Éric Zemmour

Izborni proboj bivšeg medijskog stručnjaka Érica Zemmoura 2022. godine jedan je od zapaženijih rezultata na predsjedničkim izborima i dobar je pokazatelj diverzifikacije radikalne desnice u Francuskoj. U prvom krugu predsjedničkih izbora 2022. godine Éric Zemmour, vođa stranke *Reconquête* (*Ponovno osvajanje*) završio je na četvrtom mjestu osvojivši 7 % glasova (Ivaldi, 2022). Taj rezultat također je pokazatelj rasta desnog populizma u Francuskoj. Zemmour je u trenutku objave kandidature bio poznat po brojnim kontroverznim komentarima i provokacijama, pogotovo u vezi tema kao što su migranti, islam i ženska prava. Više puta je osuđivan za govor mržnje prema migrantima. U kampanju 2022. godine ušao je s izraženom antimigrantskom, antiislamskom, nativističkom i antimuslimanskom retorikom. Njegova je kampanja počivala na etno-kulturalnom nacionalizmu, tvrdnjama kako je Francuska preplavljena neeuropskim migrantima i da je u opasnosti da izgubi svoj identitet (Zemmour, 2022 prema Ivaldi, 2022). Zemmour se također priklonio i teoriji “velike zamjene” (engl. *great replacement*), teoriji zavjere koja tvrdi da su političke elite nakanile domaće stanovništvo zamijeniti onim neeuropskim, migrantskim iz muslimanskih i afričkih zemalja, a sve s ciljem uništenja političke moći i kulture Francuske (Ivaldi, 2022: 7). Zemmour je obećao spasiti Francusku “kako njihova djeca i unuci ne bi upoznala barbarizam, kako njihove kćeri ne bi nosile veo, kako bi očuvali njihov način života i kako bi Francuska ostala Francuska”. Zemmour dalje naglašava: “Nećemo dopustiti da budemo osvojeni, nećemo dopustiti da budemo zamijenjeni.” (Zemmour, 2021 prema Ivaldi, 2002: 7). Manifest Érica Zemmoura sastoji se od šovinističkih principa “nacionalne preferencije” u pogledu posla, socijalnih pogodnosti, zalaže se za zaustavljanje migracija, ograničavanje pružanja azila, za prekid politike spajanja obitelji i za prestanak davanja automatskog državljanstva djeci čiji su roditelji imigranti, a rođena su u Francuskoj. Zemmour ide tako daleko da predlaže *Remigracijsko ministarstvo*, još jedan oblik ekstremno desne politike, a kao cilj je postavio jedan milijun deportiranih “neželjenih stranaca”. Zemmour izjednačava imigraciju i islamizam, smatrajući islam najvećom prijetnjom francuske nacije i kulture, potičući strah riječima poput: “Hodate u svojim gradovima i ne prepoznajete ih. Imate osjećaj

kao da više niste kod kuće. Osjećate se kao stranci u svojoj vlastitoj zemlji.” (Zemmour, 2021 prema Ivaldi, 2022). Zemmour se zalaže za zabranu nošenja vela u javnosti, zabranu gradnje minareta i nametanje stroge kontrole imama. Čak poziva na zabranu tradicionalnih muslimanskih imena (Muhammad). Zemmour izjednačava kriminal s islamskom migracijom i terorizmom, tako je u tijeku jedne debate rekao: “Za mene to nije delinkvencija, to je jihad, to je rat protiv nas.” (Ivaldi, 2022). Zemmour zahtijeva više naoružane policije, mjesta u zatvorima, manju moć sucima, zagovara vraćanje strožih kazni, vraćanje smrtno kazne, ohrabruje građane da uzmu pravdu u svoje ruke govoreći: “Želim da oni koji vas napadnu znaju da imate pravo na protunapad. I da, želim da se predatori ne plaše samo policije, već i vas. Želim da osnažite zakon u svojim vlastitim domovima.” (Ivaldi, 2022: 8). Zemmour je protivnik globalizma, masovne migracije, rodne teorije, islamo-ljevice, svoj populizam temelji na podjeli na poštenu narod i korumpirane elite. Smatra da bi politika trebala biti izraz opće volje naroda (fr. *volonté générale*), njegov manifest ističe kako treba “ljudima vratiti njihov glas”. Ivaldi (2022) navodi kako Zemmour sebe predstavlja kao glasnogovornika ljudi, kao osobu koja ima superiorno znanje u pogledu iskustva ljudi i njihovih potreba i tvrdi: “Ja nisam profesionalni političar, nisam proveo život kršeći obećanja, nisam proveo život živeći od javnog novca. Proveo sam svoj život braneći vas. Proveo sam svoj život govoreći istinu i za to sam platio cijenu.” (Ivaldi, 2022: 9). Zemmour je euroskeptik, obećava kako će stvoriti Europu nacija koja će poštovati nacionalni suverenitet (Ivaldi, 2022: 9). Još jedna populistička karakteristika primjetna kod Zemmoura je njegovo izjašnjavanje kao političkog outsajdera. U svom programu tijekom predsjedničke kampanje 2022. godine Zemmour navodi kako njegov angažman nije politički i karijerni, već angažman čovjeka koji je iskren, slobodan, neovisan, daleko od političkih kalkulacija i prepuštanja političkoj korektnosti. Zemmour tvrdi kako mu je mnogo Francuza reklo: “Vi glasno izgovarate ono što većina misli.” U programu se sljedećim riječima obraća narodu:

Ovaj program je moj, ali je također, i vaš: svaka je mjera inspirirana vama, vašim mukama, ambicijama, sumnjama i pitanjima. Želim biti glasnogovornik onih koji još uvijek vjeruju u našu zemlju. Za Francusku i Francuze, želim biti taj koji će voditi ponovno osvajanje naše vlasti, moći, sigurnosti, prosperiteta, naše kulture i našeg umijeća življenja. Ponovno rođenje Francuske je nadohvat ruke, zgrabimo ga. (Le Programme d'Eric Zemmour, 2022).

Éric Zemmour jedan je od rijetkih političara voljnih priznati da je populist. Odgovarajući na pitanje novinara Nicolasa Beytouta za *L'Opinion* Zemmour kaže: “Pripadam taboru populista bez sumnje. Populizam je danas vapaj za preživljavanjem

europskih naroda koji ne žele umrijeti. To nije demagogija kao što bi neki voljeli da vjerujemo.” Éric Zemmour prilično je aktivan i na društvenim mrežama, svoje stavove često iznosi putem svog Twitter profila, gdje se ne libi izraziti antimigrantske stavove. Tako piše:

Imamo narod unutar naroda, drugu civilizaciju koja je zaživjela na našem tlu. Administrativno, oni su Francuzi, ali u stvarnosti oni preziru Francusku. Štoviše, to ne pokušavaju ni sakriti, kada ih pitate, oni odgovaraju: ne, mi smo Alžirci, Marokanci, Malijci, Muslimani... (Zemmour, 2023).

O problemu islamizacije piše: “Islamizacija Francuske dosegla je impresivne razmjere. Danas više ne možemo asimilirati ljude koji dolaze u Francusku, jer su četvrti u kojima žive potpuno islamizirane. Žive kao da su u zabiti, ne žive kao da su u Francuskoj.” (Zemmour, 2023).

Philippe Poutou

Philippe Poutou pripadnik je radikalne ljevice, zagovornik antikapitalizma i borac za prava radnika. Bio je predsjednički kandidat *Nove antikapitalističke stranke* (*Nouveau Parti Anticapitaliste*). U prvom krugu izbora 2022. godine osvojio je 0,77 % glasova. Nešto više glasova osvojio je na izborima 2012. godine (1,2 %) i na izborima 2017. godine (1,1 %). Poutou je naglašavao kako želi biti “glasnogovornik naroda”, glas onih koji negoduju i koji su nezadovoljni, tijekom kampanje kontinuirano je kritizirao političku privilegiranu klasu. Poutou se koristi jednostavnim jezikom, njegov odjevni stil također je jednostavan. Najava kandidature Philippa Poutoua odražava antikapitalističke i antielitističke stavove, u svojoj izbornoj deklaraciji za političare govori: “oni nisu poput nas, oni žive od politike i htjeli bi da građani ne sudjeluju u donošenju odluka”. Poutou se želi boriti protiv nepravednog kapitalističkog sustava, za kojeg tvrdi da uzrokuje ratove, nejednakost, ekološke katastrofe i nasilje. Smatra da ultrabogati kradu plodove rada običnih ljudi i želi se suprotstaviti tom sustavu kako bi se izgradilo društvo u kojem će vladati socijalna pravda. Ohrabruje ljude govoreći: “Uzmimo ponovno ono što su nam otieli, uzmimo ovaj posao u svoje ruke.” Poutouv diskurs počiva na podjeli “mi” i “oni”, a na izbornim plakatima stoji: “Glasajte za jednog od nas.” Philippe Poutou ističe kako radi obični posao, dakle politički je autsajder, jedan je od “običnih ljudi”. U svom programu zalaže se za referendum, kao i za izlazak Francuske iz NATO saveza, zalaže se za poboljšanje prava radnika, prag za mirovinu od 60 godina, također se zalaže i za bolju regulaciju migranata koji nemaju dokumente. Dio njegovog programa je i briga o socijalnoj sigurnosti,

dostupnije zdravstvene usluge. U svom programu najavljuje povlačenje militantnih trupa iz Afrike, najavljujući tako kraj imperijalističke politike Francuske. U očima javnosti Philippe Poutou je radnik koji se bori protiv situacija koje su rezultat djelovanja popularnih klasa, on je za narod netko tko "govori poput njih". Njegov program ima za cilj svrgavanje kapitalizma i pokretanje socijalne revolucije. Poutou se zalaže za promjene u bankarskom sustavu i rekviziciju velikih poduzeća, kao i za bolja prava radnika. Njegov slogan je: "Naš život vrijedi više od njihovog profita." Svojom kampanjom želi pokazati da je drugačije društvo moguće (Nabili, 2022). Poutou je aktivan u komunikaciji putem društvenih mreža, svoje stavove često komunicira na Twitteru. Njegova podjela na "nas" i "njih" tu često dolazi do izražaja, primjerice: "Mladi u radničkim četvrtima bune se protiv policijskog nasilja, rasizma i višestruke diskriminacije. Ali vladajući odgovaraju s još više sredstava zaštite, što dovodi do još više represije. To je rat bogatih protiv siromašnih." (Poutou, 2023). Često se obrušava na medije i optužuje ih za suradnju s vladajućim elitama, primjerice: "U velikim medijima, kolumnisti i urednici, pravi psi čuvari sustava, u znak podrške vlasti i sustavu, pokazuju svoj prijezir prema prosvjednicima i borcima protiv mirovinske reforme. Klasni rat se zaoštrava." (Poutou, 2023).

Žuti prsluci

Žuti prsluci (*Gilets jaunes*) naziv je pokreta koji je nastao 2018. godine u Francuskoj i koji je snažno obilježio mandat Emmanuela Macrona i utjecao na francusku politiku i društvo. Prosvjedi su započeli kao reakcija na povećanje poreza na gorivo, proširili su se na ustanak protiv vlade Emmanuela Macrona i postali jedan od većih izazova njegova mandata. Planirani porezi su povučeni, ali zahtjevi prosvjednika su se proširili. Politolog Frederic Ghontier istaknuo je kako je temeljni princip pokreta "vratiti nevidljivu i tihu radnu klasu natrag u središte javnih rasprava" (Dodman, 2019). Mnogi u pokretu vide populističke elemente, sam pokret je teško svrstati u ljevicu ili desnicu. Sigurno je da ga obilježava nasilje, antikapitalizam, borba protiv elita i želja da narodu daju glas. Jedna od karakteristika populizma je da ističe probleme koje građani imaju, a koje vladajući sustavno ignoriraju. Prema politologinji Sanji Vujačić, znanstvenici na Sveučilištu Paris-Saclay, upravo je to ono što *Žuti prsluci* čine, oni probleme Francuza čine vidljivima. Pokret izražava snažno nepovjerenje prema izabranim zastupnicima svih parlamentarnih političkih stranaka i sindikata (Obrenović, 2020). Populizam *Žutih prsluka* može se vidjeti u njihovom nezadovoljstvu tradicionalnim političkim strankama i u vrlo konkretnoj artikulaciji

tog nezadovoljstva (Malik, 2018). Slavoj Žižek smatra kako *Žuti prsluci* na tipičan populistički način državi upućuju niz zahtjeva koji su nekonzistentni i ne mogu se provesti bez narušavanja ekonomskog sustava. Smatra također da pokretu nedostaje vođa koji bi slušao narod i njihovo nezadovoljstvo i demonstracije oblikovao u novu, koherentniju verziju društva ("Žižek: 'Žuti prsluci' nisu samo problem Francuske", 2018). *Žuti prsluci* tijekom svojih prilično nasilnih prosvjeda zahtijevaju niže poreze, veće plaće, slobodu od straha zbog financijske situacije i bolji život za građane. Tristan Guerra, Chloé Alexandre i Frédéric Gonthier u svojim istraživanjima tvrde kako pokret pokazuje snažan populistički stav (Guerra i sur., 2019). Srž populizma unutar pokreta odražava se u vjerovanju u postojanje snažnog moralnog konflikta između neiskvarenog naroda i korumpiranih elita koje su uzurpirale vlast i koriste je za vlastite svrhe. Populistički stav očituje se kroz antielitizam, gledanje na "narod" kao na homogenu skupinu i zahtijevanje suverenosti naroda. *Žuti prsluci* bi se prema navodima Guerra, Alexandre i Gonthiera mogli svrstati u ekonomski populizam. *Žuti prsluci* smatraju da su svi političari korumpirani, da vladajući svoje političke projekte trebaju uskladiti s onim što želi većina građana, da je dobar politički sustav onaj u kojem građani, a ne politički predstavnici odlučuju što je najbolje za zemlju, smatraju i da građani moraju moći nametnuti referendum o važnim pitanjima na temelju dovoljnog broja prikupljenih potpisa (Rouban, 2019). U letcima i prospektima koji se nalaze na *web*-stranici *Žutih prsluka* na slikama s prosvjeda, transparentima i na žutim prslucima koji su postali njihov zaštitni znak često se ispisuju riječi poput: "Vratiti moć ljudima." Za sebe ističu: "Mi smo danas i sutra, oni su jučer! Mi smo sadašnjost i budućnost, oni su prošlost! Mi smo nada, podrška i zajedništvo..." Također govore: "Mi smo za narod i želimo moć!" Snažno se zalažu za referendum građanskih inicijativa. U časopisu pišu i kako su njihovi neprijatelji financijske organizacije, ali se mogu naći i među medijima, raznim interesnim grupama i grupama za pritisak. Njihov je cilj direktna demokracija, vraćanje moći narodu.

6. ZAKLJUČAK

Populizam, kao što pokazuje literatura, uglavnom ima negativan predznak. Posljednja dva desetljeća u političkom svijetu obilježena su jačanjem populizma diljem svijeta, posebice zapada, što nije zaobišlo ni zapad Europe, pa tako ni Francusku. Na temelju ranijih istraživanja i dostupne literature o populizmu, u radu smo pošli od pretpostavke kako je populizam u Francuskoj prisutan u krajnje lijevim i u krajnje desnim političkim opcijama. Također se pretpostavlja da je desni populizam uspješniji

od lijevog populizma, čemu u prilog govore rezultati na predsjedničkim izborima gdje su više glasova dobili akteri desnog populizma od aktera lijevog populizma. Također se smatra kako je desni populizam blisko vezan uz ksenofobiju i rasizam. A osim desnog i lijevog populizma, na francuskoj političkoj sceni prisutan je i centrički populizam.

Francuska je jedna od zemalja u kojoj je populizam izrazito prisutan posljednjih godina. Među istaknutijim populistima, kada je u pitanju Francuska su Marine Le Pen, pripadnica krajnje desnice i Jean-Luc Mélenchon kao pripadnik krajnje ljevice. Na predsjedničkim izborima 2022. godine Marine Le Pen je zauzela drugo mjesto, dok je Jean-Luc Mélenchon završio na trećem mjestu. Rezultati izbora pokazuju da je većina glasova na izborima glas za populiste. Literatura pokazuje i postojanje centričkog populizma koji se pripisuje francuskom predsjedniku Emmanuelu Macronu. Razloge jačanja populizma u Francuskoj možemo smatrati u dvjema krizama, onoj financijskoj i onoj migrantskoj, ali jednako tako i u nezadovoljstvu građana prethodnim vladama. Takva situacija bila je pogodno tlo za populiste koji građanima nude rješenje i nadu, daju im osjećaj da nisu sami i zaboravljeni, da postoji netko tko će se izboriti za njih. Takvom situacijom profitirali su Emmanuel Macron, Marine Le Pen i Jean-Luc Mélenchon, tri najsnažnija imena francuske politike. Za desni populizam, čiji akteri su Marine Le Pen i Éric Zemmour, karakteristična je snažna antimigrantska politika, euroskepticizam i antiislamizam. Oboje zagovaraju nativizam, zaštitu nacionalnog suvereniteta, tradicije i kulture od "opasnih drugih". Éric Zemmour je znatno radikalniji i u sadržajnom i u stilskom pogledu u odnosu na Marine Le Pen. Populističku ljevicu koju predstavljaju Jean-Luc Mélenchon obilježava snažan antielitistički i antiestablišmentski stav, želja za povlačenjem iz NATO saveza, borba za jednakost i socijalnu pravdu. Mélenchon i Poutou koriste jednostavan jezik, čak i svojim stilom odijevanja nastoje biti bliže "običnom čovjeku". Macronov diskurs tijekom kampanje za predsjedničke izbore 2017. godine smatra se također populističkim, izrazito antiestablišmentskim i antielitističkim. Antiestablišmentski i antielitistički stavovi kao i podjela na "nas" i "njih" bliski su i pokretu *Žutih prsluka* koji se bore kakao bi vratili moć tamo gdje ona i pripada, tj. u ruke naroda. Literatura pokazuje da je populizam rašireniji u opoziciji nego na vlasti, ali i da se desni populizam pokazuje uspješnijim u pogledu održavanja na vlasti. Uspjeh desnog populizma promatra se i kao rezultat krize kroz koju prolazi ljevica, ali i sve očitijih slabosti demokracije. Populizam predstavlja ozbiljnu prijetnju, pogotovo kada su u pitanju ljudska prava i manjine. Potrebno je proučavati mehanizme koji pogoduju njegovu jačanju i dolasku na vlast, kao i načinima na koje bi ga se moglo obuzdati.

REFERENCIJE

- Albertazzi, D. i McDonnell, D.** (2008). *Twenty-First Century Populism: The Spectre of Western European Democracy*. Palgrave Macmillan.
- Biard, B.** (2015). Neo-populisme ou démocratie: le cas du Front National de Marine Le Pen. *DIAL, ISPOLE Working Papers*, 8, 39 str.
- Bušćiková, L. i Guasti, P.** (2019). The state as a firm: Understanding the autocratic roots of technocratic populism. *East European Politics and Society*, 33(2), 302–330.
- Canovan, M.** (1999). Trust the people! Populism and the two faces of democracy. *Political Studies*, 47(1), 2–16. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00184>
- Chilton, P. i Schäffner, C.** (2002). *Politics as Text and Talk: Analytic Approaches to Political Discourse*. John Benjamins Publishing Company. <https://doi.org/10.1075/dapsac.4>
- Critchlow, D.** (2020). Nationalism, populism and fear. *WCSA*, 1(1), 19–26.
- Davies, P.** (1999). *The National Front in France: Ideology, Discourse and Power*. Routledge.
- de Vreese, C. H., Esser, F., Aalberg, T., Reinemann, C. i Stanyer, J.** (2018). Populism as an expression of political communication, content and style: A new perspective. *The International Journal of Press/Politics*, 23(4), 423–438.
- Derado, A.** (2014). Populizam i kriza demokracije. *Amalgam*, 6–7, 19–36.
- Fougere, M. i Barthold, C.** (2020). Onwards to the new political frontier: Macron's electoral populism. *Organization*, 27(3), 419–430.
- Grbeša, M. i Šalaj, B.** (2018). *Dobar, loš ili zao? Populizam u Hrvatskoj*. TIM Press.
- Halikiopoulou, D., Nanou, K. i Vasilopoulou, S.** (2012). The paradox of nationalism: The common denominator of radical right and radical left euroscepticism. *European Journal of Political Research*, 51(4), 504–539.
- Hawkins, K. i Kaltwasser, R.** (2017). What the (ideational) study of populism can teach us and what it can't. *Swiss Political Science Review. Special Issue: Populist Mobilization Across Time and Space*, 23(4), 526–542.
- Holcombe, R. G.** (2021). Populism. *The Independent Review*, 26(1), 27–37.
- Ionescu, G. i Gellner, E.** (1969). *Populism: Its Meaning and National Character*. Weidenfeld & Nicolson.
- Ivaldi, G.** (2018). Populism in France. U D. Stockemer (ur.), *Populism Around the World. A Comparative Perspective* (str. 27–48). Springer.

- Ivaldi, G.** (2022). Two of a kind? Marine Le Pen, Éric Zemmour and the supply and demand for far-right politic in the 2022 French presidential election. APSA Annual Meeting & Exhibition, American Political Science Association, Sep2022, Montreal, Canada.
- Kioupkiolis, A.** (2016). Podemos: The ambiguous promises of left-wing populism in contemporary Spain. *Journal of Political Ideologies*, 21(2), 99–120. <https://doi.org/10.1080/13569317.2016.1150136>
- Kišiček, G.** (2018). *Retorika i politika*. Naklada Jesenski i Turk.
- Kišiček, G.** (2022). Vox populi! Populizam u hrvatskoj političkoj retorici. U V. Veselinović (ur.), *Populizam u medijima i politici* (str. 406–418). Despot infinitus.
- Kuhn, R.** (2017). Expect the unexpected: The 2017 French presidential and parliamentary elections. *Modern & Contemporary France*, 25(4), 359–375. <https://doi.org/10.1080/09639489.2017.1375632>
- Kulenović, E.** (2021). What is wrong with populism? *Anali Hrvatskog politološkog društva*, 18(1), 325–342. <https://doi.org/10.20901/an.18.14>
- Marliere, P.** (2019). Jean-Luc Mélenchon and France insoumise: The manufacturing of populism. U G. Katsambekis i A. Kioupkiolis (ur.), *The populist radical left in Europe* (str. 93–112). Routledge.
- Mouffe, C.** (2005). The “end of politics” and the challenge of right-wing populism. U F. Panizza (ur.), *Populism and the Mirror of Democracy* (str. 50–71). Verso.
- Mouffe, C.** (2018). *Pour un populisme de gauche*. Alnin Michel.
- Mudde, C.** (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563.
- Muller, J. W.** (2017). *Što je populizam?* TIM Press.
- Norris, P. i Inglehart, R.** (2019). *Cultural backlash: Trump, Brexit, and authoritarian populism*. Cambridge University Press.
- Ora Mandalić, I.** (2021). Povijesno-politički uvjeti nastanka populizma: trostruke studije slučaja Francuske, Turske i Kanade. U V. Veselinović (ur.), *Populistički duhovi vremena i izazovi demokraciji. Studije o populizmima* (str. 149–177). Despot infinitus.
- Panizza, F.** (2005). Populism and the mirror of democracy, U F. Panizza (ur.), *Populism and the Mirror of Democracy* (str. 1–31). Verso.
- Panizza, F.** (2018). Populism and identification. U C. Rovira Kaltwasser, P. Taggart, P. Ochoa Espejo i P. Ostiguy (ur.), *Oxford Handbook of Populism* (str. 406–425). Oxford University Press.

- Perottino, M. i Guasti, P.** (2020). Technocratic populism à la Française? The roots and mechanisms of Emmanuel Macron's success, politics and governance. *Politics and Governance*, 8(4), 545–555.
- Šalaj, B.** (2012). Što je populizam? *Političke analize*, 3(11), 55–61.
- van Herpen, M. H.** (2021). *The end of populism*. Manchester University Press.
- Wodak, R.** (2015). *The Politics of Fear, What Right-wing Populist Discourses Mean*. SAGE Publications.

MREŽNI IZVORI

- Bordignon, F.** (28. travnja 2017.). In and out: Emmanuel Macron's antipopulist populism. *LSE*. <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2017/04/28/macron-anti-populist-populism>
- Dodman, B.** (2019). *A year of insurgency: How Yellow Vests left "indelible mark" on French politics*. France24. <https://www.france24.com/en/20191116-a-year-of-insurgency-how-yellow-vests-left-indelible-mark-on-french-politics>
- Fresard, J.** (2022). *"J'ai le peuple derriere moi": Marine Le Pen juge qu'elle peut "gagner cette election"*. BFM TV. https://www.bfmtv.com/politique/elections/presidentielle/j-ai-le-peuple-derriere-moi-marine-le-pen-juge-qu-elle-peut-gagner-cette-election_AV-202204150441.html
- Godin, R.** (16. studenoga 2016.). Emmanuel Macron ou le populisme d'extreme-centre. *La Tribune*. <https://www.latribune.fr/economie/presidentielle-2017/emmanuel-macron-ou-le-populisme-d-extreme-centre-617015.html>
- Guerra, T., Alexandre, C. i Gonthier, F.** (2019). The Yellow Vests: An economic populism that is neither left nor right-wing. *LSE*. <https://blogs.lse.ac.uk/euoppblog/2019/11/19/the-yellow-vests-an-economic-populism-that-is-neither-left-nor-right-wing/>
- Jublin, M.** (22. studenoga 2018.). *Emmanuel Macron se désigne désormais comme "populiste": Comment s'y retrouver parmi tous les populismes?* LCI. <https://www.lci.fr/politique/emmanuel-macron-se-designe-desormais-commepopuliste-comment-s-y-retrouver-parmi-tous-lespopulismes-2105364.html>
- Krastev, I.** (18. rujna 2007.). The populist moment. *Eurozine*. <https://www.eurozine.com/articles/2007-09-18-krastev-en.html>
- L'Opinion.** (4. studenoga 2021.). Éric Zemmour: "Le populisme est le crie de survie des peuples europeens qui ne veulent pas mourir". *L'Opinion*. <https://www.lopinion.fr/politique/eric-zemmour-le-populisme-est-le-cri-de-survie-des-peuples-europeens-qui-ne-veulent-pas-mourir>

- Malik, K.** (9. prosinca 2018.). A fear of cultural loss is fuelling anger with elites across Europe. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/dec/09/fear-cultural-loss-fuelling-anger-with-elites-across-europe>
- Marine Le Pen, presidente du FN: "Je suis la pour sauver la peau du peuple francais". (1. prosinca 2014.). *Euronews*. <https://fr.euronews.com/2014/12/01/marine-le-pen-presidente-du-fn-je-suis-la-pour-sauver-la-peau-du-peuple-francais>
- Nabili, I.** (8. travnja 2022.). *Presidentielle 2022: 5 choses a savoir sur Philippe Poutou avant le 1er tour*. TF1 Info. <https://www.tf1info.fr/politique/election-presidentielle-2022-5-choses-a-savoir-sur-philippe-poutou-candidat-du-npa-2215434.html>
- Nowak, M. i Branford, B.** (2017). *France elections: What makes Marine Le Pen far right?* BBC. <https://www.bbc.com/news/world-europe-38321401>
- Obrenović, M.** (30. lipnja 2020.). "Žuti prsluci" učinili su probleme Francuza vidljivim. *Al Jazeera*. <https://balkans.aljazeera.net/teme/2018/12/13/zuti-prsluci-ucinili-su-probleme-francuza-vidljivim>
- Petreault, C.** (2020). Le vote populiste en France est deja majoritaire. *Le Point*. https://www.lepoint.fr/politique/le-vote-populiste-en-france-est-deja-majoritaire-26-11-2020-2402781_20.php#11
- Žižek: "Žuti prsluci" nisu samo problem Francuske. (2018). *Portal Analitika*. <https://www.portalanalitika.me/clanak/321960--zizek-zuti-prsluci-nisu-samo-problem-francuske>
- Poutou, P.** [@PhilippePoutou]. (26. ožujka 2023.). *Sur les gros medias, chroniqueurs et editorialistes, vrais chiens de garse du systeme, en soutien du puvoir et du systeme...* [tweet]. X. <https://x.com/PhilippePoutou/status/1639934114902974464>
- Poutou, P.** [@PhilippePoutou]. (30. lipnja 2023.). *Le jeunesse dans les quartiers populaires se revolte contre les violences policieres, contre le racisme et les multiples discriminations.* [tweet]. X. <https://x.com/PhilippePoutou/status/1674769791058427905>
- Rouban, L.** (31. svibnja 2019.). Les "Gilets jaunes", une transition populiste de droit. *La Tribune*. <https://www.latribune.fr/opinions/tribunes/les-gilets-jaunes-une-transition-populiste-de-droite-818465.html>
- Zemmour, E.** (2022). *Le programme d'Eric Zemmour*. Eric Zemmour. <https://programme.ericzemmour.fr/>
- Zemmour, E.** [@ZemmourEric]. (7. travnja 2023.). *L'islamisation de la France a atteint des proportions tres impressionantes. Aujourd'hui, nous ne pouvons plus assimiler les personnes qui viennent en France.* [tweet]. X. <https://twitter.com/ZemmourEric/status/1644296864412385282>

Zemmour, E. [@ZemmourEric]. (11. srpnja 2023.). *Nous avons un peuple dans le peuple, une autre civilisation qui a fait souche sur notre sol. Ils sont administrativement français...* [tweet]. X. <https://twitter.com/ZemmourEric/status/1678672112783958017>

Iva Mirčić*iva.mircic@gmail.com*

Communication Management

University of Applied Sciences Baltazar Zaprešić

Croatia

Characteristics of populism in France

Summary

This article will try to analyze characteristics of populism in France. The first part of the article presents a theoretical framework and brings insight into the concept of populism, characteristics of populism, types of populism, circumstances causing populism and its growth during last two decades, as well as the threat of populism to modern democracy. By comparing populism in France to populism in other countries, we will try to point out similarities, but also the differences. The work aims to analyze the substantive and stylistic characteristics of populism. The second part of the article, using the method of content analysis, is trying to give an insight into the characteristics of populism in France. The appearance of populism in France was analyzed in its substantive and stylistic form. The analysis shows that populism is present and on the constant rise, especially right-wing populism. It also shows the strong polarization of French society and the presence and growth of far-right and far-left populism. The results of the analysis show the growth of populism and give us an insight into the content and style of the most important populist figures in French contemporary politics, such as Marine Le Pen, Jean-Luc Mélenchon, Emmanuel Macron, Éric Zemmour, Philippe Poutou, but also the role of the Yellow Vest movement and the populist features that characterize it. The analysis shows the advantage and supremacy of right-wing populism.

Keywords: populism, far-right populism, politics, Marine Le Pen, crisis
